

En les darreres dècades s'ha produït un augment molt important del nivell de formació dels ciutadans dels països europeus; els esforços formatius duts a terme pels governs de les nostres societats tenen el seu reflex en el continu creixement del nivell de formació de la població activa. Cada cop més, les generacions noves que arriben al mercat de treball han passat més anys en els sistemes educatius i han assolit títols més alts que els dels seus predecessors. Aquest augment formatiu de les noves generacions es manifesta de forma molt important en el creixement del nivell d'estudis universitaris i especialment en el creixement del nivell de formació de les dones.

A Espanya l'esperança d'anys de formació superior per a la gent jove de 17 anys ha passat de 1,8 anys el 1990 a 2,8 anys el 1999: 2,6 anys, els homes; 3,1 anys, les dones (OCDE, 2001).

Aquest esforç per augmentar el nivell formatiu a Espanya i als diferents països europeus, a part d'altres consideracions com ara el compromís democràtic de millorar la formació dels ciutadans, se sustenta en una pretesa relació directa entre nivell formatiu de les persones i augment de productivitat dels sistemes econòmics. Les economies actuals, globalitzades, sotmeses a nous competidors, a les incerteses de l'evolució econòmica mundial, demanen persones actives cada cop més ben formades, amb capacitats per enfrontar-se als reptes de les constants innovacions tecnològiques i als canvis que produeix l'actual turbulència econòmica mundial, canvis econòmics, socials i tecnològics que s'inscriuen en un procés que anomenem Capitalisme Informacional, Societat del Co-neixement, etc.

En resum, les grans tendències que emmarquen la relació entre la formació i el treball en un context com l'enunciat, són (Planas i altres, 2000):

- Un augment general dels fluxos de titulats universitaris presents en el mercat laboral; el nivell d'estudis de cada generació que surt del sistema educatiu és més elevat que el dels seus precedents.
- Un augment de les taxes d'activitat lligat al nivell d'estudis, notable en el cas de les dones.
- L'augment dels espais i les oportunitats de formació no escolar i, per tant, la millora en les possibilitats d'adquisició de competències; els diplomes no són els únics indicadors.
- La formació durant tota la vida es constitueix com un model a l'alça.

Aquestes tendències que es constaten a tots els països europeus es produeixen al mateix temps que les taxes d'atur entre els més joves, i com hem dit abans, més ben for-

mats, cosa que indica problemes importants d'ajustament entre oferta de formació i demanda generada pel sistema productiu. Des de la dècada dels setanta les dificultats constatades de la transició al treball per a certs col·lectius de titulats universitaris ha fet créixer la preocupació per part dels governs i per la societat europea sobre el paper de la formació superior i la relació amb el sistema productiu.

Pels diferents sistemes universitaris, el repte és reaccionar enfront d'una societat en canvi accelerat, en la qual les tecnologies s'estenen amb gran rapidesa i els individus es formen més i durant més temps, amb les limitacions afegides que suposen els diferents decalatges temporals entre els horitzons del sistema productiu i els horitzons del sistema educatiu (que depèn fonamentalment de la vida dels individus i del temps d'una reforma educativa).

La universitat actual s'enfronta a canvis quantitius i qualitius importants: el desenvolupament de nous centres i itineraris de formació, la davallada demogràfica i la seva influència en el nombre de matrícules, l'exigència de racionalització de recursos i les necessitats d'acreditació social, en són alguns.

Des del món del treball s'imposen els nous conceptes de professionalitat derivats de les noves lleis d'una societat tecnològica global, altament competitiva i que té en la innovació i el canvi els principis bàsics.

Noves necessitats de relació amb els agents externs, preocupació creixent pel futur dels nous graduats, constant atenció als requeriments de qualificació que sorgeixen de la societat (Sáenz de Miera, 2001) són alguns dels factors que han impulsat les universitats a dotar-se d'instruments adequats d'informació contínua.

L'avaluació dels processos d'inserció al treball dels titulats universitaris: fonaments

Un dels punts importants en la presentació d'un estudi és la justificació de l'entramat conceptual que ha orientat tot el procés; és a dir: quin és el marc conceptual que fonamenta l'avaluació de la inserció laboral dels graduats universitaris, tant pel que fa als continguts avaluats com a la finalitat de la dita avaluació.

Perspectives d'avaluació de la inserció dels graduats universitaris

La qualitat de la formació universitària no pot tenir com a únic referent la ciència o el coneixement (qualitat intrínseca), sinó que ha de tenir en compte l'adequació del producte sortit de les seves aules a les necessitats socials i productives del context més o menys proper (qualitat extrínseca). Per tant, el fet que la formació rebuda sigui pertinent i respongui a les funcions i les tasques demanades en el lloc de treball és un indicador clar de la qualitat d'una institució universitària.

Ara bé, tot procés d'avaluació institucional reclama explicitar, entre altres punts, un marc de referència conceptual que guii tant el procés com el mateix contingut que s'ha d'avaluar (les dimensions o els objectes d'avaluació). Cinc perspectives de la qualitat esdevenen fonamentals en la definició del concepte de qualitat i dels components considerats (Rodríguez, 2000):

- *L'avaluació d'assoliments (outcomes assessment).*

La perspectiva d'avaluació dels assoliments no es refereix a la simple suma del rendiment o a l'expedient acadèmic de l'alumne, sinó que adopta una perspectiva més global des de la qual s'analitzen els assoliments d'acord amb la capacitat del graduat per integrar els coneixements amb un conjunt d'accions que donin resposta a les demandes de l'entorn laboral.

Considerada com un dels estàndards adoptats per les agències per a l'acreditació d'institucions universitàries nord-americanes, inclou els conceptes d'*eficàcia*, *eficiència* i *accountability* com a components bàsics de l'avaluació.

- *L'avaluació de la qualitat del producte.*

Des d'aquesta perspectiva, l'avaluació dels graduats inclou dues dimensions estretament relacionades. D'una banda, la *rellevància* de les metes i objectius de la institució universitària amb relació a les demandes del marc social; de l'altra, la *pertinença* dels resultats de l'alumne, distingint entre els resultats immediats dels alumnes (acadèmics, actitudinals i conductuals) i els guanys de caràcter professionals, social i personal que la formació universitària proporciona als graduats.

El *Report of the IMHE Study Group on Evaluation in Higher Education* de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) considera aquesta com una de les cinc perspectives de qualitat. Una de les seves característiques és que la connexió entre les dues dimensions es fa de manera que la valoració de la pertinència dels *outputs* es fa amb relació als objectius i les metes de la institució.

- *L'avaluació dels graduats des de la perspectiva del mercat laboral.*

Aquesta perspectiva té en compte dos components bàsics de la qualitat: la *rellevància professional*, entesa com el grau amb què una institució o una titulació assoleix els requisits i les expectatives del camp o dels camps professionals per als quals els alumnes són preparats; i l'avaluació de la *flexibilitat* i la *capacitat d'innovació* de la mateixa institució. En aquest sentit, la qualitat introdueix un altre element de valor que suposa, a més a més, la capacitat de la institució per predir i respondre amb rapidesa a qüestions i requeriments dels clients i a nous avenços dins els camps professionals, mitjançant l'establiment de mecanismes d'informació de l'evolució del mercat de treball, de sistemes d'adaptació dels plans d'estudis...

- *L'avaluació dels graduats des de la perspectiva del consumidor.*

S'assumeix un concepte de qualitat basat en el grau amb què els serveis oferts han satisfet els requeriments i les expectatives dels mateixos graduats, i es tenen en compte indicadors com ara: el grau de *satisfacció* i *d'adequació dels serveis*, el grau d'atracció dels alumnes...

- *L'avaluació dels graduats des de la perspectiva econòmica.*

La cinquena perspectiva assumeix un concepte de qualitat amb dos components bàsics: *eficàcia* i *eficiència*. L'eficàcia avalua el grau amb què tots els alumnes admesos assoleixen els objectius del programa. Al mateix temps, l'eficiència comporta el fet de tenir en compte els beneficis amb relació a les despeses, és a dir, el grau amb què els objectius del programa s'assoleixen amb una mínima pèrdua del talent de l'alumne i amb un màxim aprofitament dels recursos (humans, econòmics).

Les tres últimes perspectives formen part del marc de referència adoptat per l'Association of Dutch Polytechnics and Colleges en la seva proposta de 1993: *The sectoral quality assurance project hbo in the Netherlands. The framework for assessing quality: the cornerstone of the visitation process.*

Des del model d'avaluació elaborat per l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari a Catalunya (AQU) dins el qual s'inclouen els resultats que es presenten, s'han tingut en compte les diferents perspectives que permeten una avaluació de la inserció des de totes les dimensions.

Objectius del coneixement dels processos d'inserció

El coneixement de la transició dels graduats universitaris té institucionalment i socialment un valor fonamental.

És un referent bàsic en la planificació, avaluació i innovació universitària

L'evolució econòmica i tecnològica ha suscitat tot un seguit de qüestions sobre el rol de l'ensenyament superior i el seu paper en el desenvolupament econòmic i social. Sembla lògic, doncs, que en un moment de creixent preocupació per justificar la qualitat de les institucions formatives —inclosa la universitat—, la informació sobre la qualitat del producte hagi de ser irrenunciable. Des d'aquesta perspectiva, interessa tant els indicadors referits a l'adequació *educació superior-treball* en la seva vessant quantitativa (ajustament entre la producció del sistema educatiu i la demanda d'universitaris) com en la vessant qualitativa. Aquesta vessant qualitativa fa referència a l'adequació de la formació —en els diferents itineraris formatius—, a la marxa del treball i a les seves necessitats actuals.

Els destinataris inicials d'aquesta informació són, d'una banda, les mateixes institucions universitàries, que requereixen aquestes dades per a la seva pròpia planificació. Els processos de disseny de nous plans d'estudi o la reformulació dels plans vigents i la seva posterior avaluació s'han de nodrir de dades sobre la situació dels graduats en el món productiu; de fet, els protocols d'avaluació d'institucions i titulacions vigents a l'actualitat, dissenyats per l'AQU (2002), inclouen com un dels indicadors de qualitat la situació dels graduats en el mercat de treball. Més enllà, la proposta d'innovacions per tal d'assegurar la formació de competències professionals no pot fer-se al marge dels elements que regeixen els entorns laborals relacionats. La configuració dels nous plans d'estudi parteix, cada vegada més, d'una anàlisi de les necessitats del mercat laboral; s'ha de respondre a preguntes com: en quina mesura el treball en equip o les competències lingüístiques, entre d'altres, són eines bàsiques en el treball dels professionals qualificats?, quina responsabilitat assoleix el centre?, i com cal fer-ho? La utilització crítica de la informació obtinguda és un element cabdal en el disseny de plans d'estudi i els mètodes docents.

D'altra banda, els altres destinataris són les administracions educatives i laborals de caràcter autonòmic, nacional i comunitari. La racionalització dels recursos econòmics en els sistemes obliga a tenir en compte diferents *indicadors de rendiment*, que són instruments per fonamentar les polítiques pressupostàries i les seves implicacions quant a distribució de fons a les institucions o a la implantació de noves formacions. La presència

d'indicadors d'inserció laboral dels graduats universitaris és un element present en el desenvolupament dels contractes, programes de les universitats catalanes i en els diferents plans de millora que les titulacions posen en marxa com a resultat dels programes d'avaluació.

La informació esdevé també fonamental en la informació i orientació dels estudiants i graduats

Des de la perspectiva personal o individual la informació sobre els processos d'inserció és bàsica per ajudar i orientar els estudiants i graduats, tant des dels serveis d'orientació com des de l'acció tutora que duen a terme els mateixos professors. De fet, països amb una llarga tradició en el seguiment dels seus graduats, com el Regne Unit, deuen el seu impuls inicial als serveis d'informació i orientació de les institucions d'ensenyament superior. Hem d'esperar que la institucionalització dels serveis d'orientació al nostre país pugui beneficiar-se d'aquestes dades; fins i tot en un moment caracteritzat pel canvi i l'evolució ràpida dels perfils professionals, i per les dificultats del sistema universitari per relacionar perfils de formació professional amb uns perfils ocupacionals no sempre ben coneguts. En aquest sentit, els docents —cada vegada més conscients del seu rol de tutors— i els seus alumnes cerquen la informació sobre les sortides professionals, els nous jaciments d'ocupació o les vies per accedir-hi.

Un altre segment d'alumnat que esdevé beneficiari d'aquesta informació són els estudiants de secundària. És necessari un marc d'informació bàsica perquè els adolescents o els joves i els seus assessors (orientadors, tutors, pares...) puguin planificar i decidir sobre els seus itineraris de formació i que ho facin a partir de dades fiables del camp professional de les titulacions. Cal esperar que això pugui contribuir a una major racionalització de les demandes d'accés al sistema d'ensenyament superior, sobretot en un moment de recessió o estancament de les cohorts d'entrada i d'un increment de la competència institucional.

Per aquesta capacitat d'utilització de les informacions com a eina d'orientació i ajuda tutorial i per l'impacte social que les dades sobre l'ocupació dels graduats universitaris tenen, s'ha de ser extremament prudent perquè sovint tendeixen a generar un *discurs* basat en grans titulars de premsa, en estudis parcials, descontextualitzats, sovint esbiaixats. Aquestes opinions, sense cap altra informació qualificadora, repercuteixen seriosament en les actituds i demandes dels joves que accedeixen a la universitat i en les expectatives, actituds i comportaments dels estudiants i graduats que volen accedir al mercat de treball qualificat.

El coneixement dels processos i l'assoliment de la inserció com a referent de millora de la relació entre agents acadèmics i del món social i laboral

El valor afegit dels estudis d'inserció dels titulats universitaris beneficia també la relació entre la universitat i els diferents actors del mercat laboral. La discussió entre els membres de l'acadèmia i els empresaris, professionals experts, col·legis professionals, sindicats, alumnes, etc. a partir dels resultats específics dels estudis d'inserció creen un entorn d'in-

tercanvi de punts de vista que afavoreix el coneixement mutu i crea lligams que, sens dubte, afavoriran la qualitat dels coneixements a impartir i, per tant, la transició dels titulats al món del treball.

Tendències actuals del coneixement de la transició en el marc internacional

Aproximació al concepte de *transició*. Factors que condicionen el procés

El concepte de *transició al treball* es defineix com un procés ampli, en el qual coincideixen processos de qualificació i de maduresa personal, condicionats per l'estructura formativa i laboral. La transició s'inicia en el trajecte formatiu, en què l'estudiant no només dóna forma al seu currículum, sinó que gesta actituds i comportaments, elabora estratègies i pren decisions que orientaran un procés que finalitza, més enllà de l'accés al primer treball, amb la consolidació de la trajectòria laboral (Figuera, 1996). A l'hora de valorar-lo hi ha un consens en què cal considerar una sèrie d'indicadors: la velocitat del trànsit, és a dir, durada del procés, característiques de la trajectòria laboral (mobilitat, atur...) i la qualitat de la inserció aconseguida.

Tot i això, els criteris per determinar si un graduat ha assolit la seva primera inserció professional són difícils d'establir, sobretot perquè depenen del temps i de la legislació laboral. Perquè es pugui parlar d'inserció cal *una situació relativament estable de permanència en l'ocupació, per compte propi o d'altri, de manera que s'assoleixi una autonomia econòmica amb una probabilitat alta de poder-la mantenir* (Vicens, 1999).

Si parlem de grup de graduats, es considera que la inserció s'assoleix quan les situacions d'inserció dels seus components s'estabilitzen per un període de temps prou significatiu. Això implica que deixa de créixer el nombre de persones que amb el pas del temps, comptant des del moment de la graduació, assolixen una ocupació com a assalariats o per compte propi (Masjuan i altres, 2002).

La valoració de la qualitat final de la transició inclou diferents dimensions: des de les condicions laborals (estabilitat i ingressos, principalment), passant per la qualificació de l'ocupació (complexitat, autonomia, especialització), fins a la percepció subjectiva (que considera la satisfacció de la persona i l'assoliment d'expectatives entorn al rol professional).

Els fluxos d'entrada dels universitaris, les seves trajectòries i els guanys finals són netament diferents. En el procés cap a la inserció professional, la transició de la universitat al mercat de treball és l'espai entre la legitimació social de l'ingrés professional amb l'obtenció del títol, moment en el qual, d'una manera formalitzada, pot executar els papers o les tasques professionals i obtenir així l'estatus corresponent, i l'ingrés real en la professió. En aquesta fase conflueixen, d'una banda, els processos d'elecció professional, les estratègies de planificació, recerca i ingrés professional; i, de l'altra, els processos de selecció del mercat de treball.

Això suposa que la qualitat de la inserció de les diferents promocions de graduats respon a una interacció complexa de factors personals i socials, la influència dels quals se situa en dos nivells diferents d'explicació: el *macrocontext*, en què actuen els factors

socioestructurals, que determinen les possibilitats objectives d'inserció, i el *microcontext* o escenari immediat de les conductes d'inserció, en què tenen lloc les variables personals, com actituds, aspiracions i expectatives sobre el mercat de treball, els patrons d'inserció...

La transició d'un grup de graduats es produeix sempre en unes coordenades de temps i espai definides per la relació entre la producció de graduats i la demanda. La història recent ha demostrat que aquestes variables responen clarament a lògiques diferents. Les mesures de política d'ocupació i l'estructura de suport (serveis o programes) intenten recuperar l'equilibri necessari entre les dues magnituds.

Les característiques i tendències de les produccions del sistema educatiu responen a la interacció d'una sèrie de determinants: factors sociodemogràfics, disseny de polítiques educatives mitjançant canvis en l'oferta formativa i els requisits d'accés, sistema de finançament i criteris de distribució, patrons d'elecció dels estudiants que hi accedeixen, etc.

La demanda de graduats ve condicionada per l'estructura i les tendències del mercat laboral: factors com l'evolució de l'economia o el desenvolupament tecnològic afecten les polítiques de contractació de les empreses; la competència intergeneracional entre nous graduats i els professionals amb experiència, etc. El pes d'aquests factors està condicionat pel fet que el mercat de treball no és uniforme, de manera que les seves variacions no afecten per igual tots els nivells. Més enllà de les variacions geogràfiques o l'existència de mercats de treball global, el mercat de treball qualificat està segmentat en dos, com ja plantejava Tarsh (1988):

- El *mercat de treball tancat*, no competitiu, que requereix l'acreditació específica de titulació (per exemple, metges).
- El *mercat de treball obert*, representat per sectors susceptibles de reclutar una àmplia gamma de professionals de formació diferent o de camps afins.

La vertadera influència de la situació del mercat de treball per als titulats universitaris ha d'analitzar-se en el context d'un mercat segmentat horitzontal i verticalment. Les possibilitats objectives d'inserció d'un grup específic dependran de la relació entre l'*amplitud del camp de treball propi o específic*, que depèn exclusivament de la llei d'oferta i demanda i de l'ajustament entre les dues dimensions i de la *competitivitat d'un determinat col·lectiu en el mercat de treball obert*, condicionat per les preferències que estableix el mercat de treball, la transparència en els processos de reclutament o la capacitat de pressió dels grups professionals. Aquestes dues magnituds estaran sotmeses a variacions tant de tipus geogràfic com temporal.

L'estudi de la inserció laboral dels graduats. Tendències internacionals

Actualment les dades estadístiques que expressen la relació entre educació superior i mercat laboral no estan cobertes per les estadístiques oficials ordinàries.

En l'àmbit internacional cal tenir en compte les iniciatives preses per entitats o organismes, com l'OCDE o la UNESCO, que han impulsat diferents estudis sobre els problemes de la transició de l'ensenyament superior a la vida activa. Des dels vuitanta l'arribada creixent de nous fluxos de titulats superiors al mercat laboral, la incidència de les taxes d'atur

i les dificultats d'algunes titulacions universitàries per inserir-se en l'activitat laboral han motivat l'anàlisi de les diferents realitats de la transició dels països de l'OCDE; durant la dècada dels noranta, els canvis produïts en el mercat de treball i les noves demandes de qualificació i competències han impulsat els responsables polítics a demanar informació sobre els nous reptes que els processos de transició requereixen dels individus i dels sistemes.

A escala europea, ens manquen instruments específics i sistemàtics d'anàlisi de la transició dels joves des dels sistemes formatius regulars al treball. L'Oficina Estadística de les Comunitats Europees (EUROSTAT) introdueix periòdicament en la seva LFS (*Labour Force Survey*) un mòdul, a hores d'ara experimental, per recollir informació sobre la transició de l'escola a la vida activa dels joves dels països europeus per tal de cobrir el buit d'informacions sobre els esmentats processos.

Tanmateix el problema no és purament tècnic, sinó que a la base trobem diferències importants entre els sistemes de seguiment impulsats a títol individual pels països, que impedeixen una lectura comparativa lineal dels resultats. Algunes d'aquests diferències, lligades a la concepció dels sistemes universitaris, incloent-hi la formació (les característiques institucionals, l'orientació dels estudis o el grau de professionalització); d'altres, relacionades amb el grau de dependència de les administracions o amb els vincles entre la universitat i l'entorn laboral.

Iniciatives individuals de països com el cas del Regne Unit o França, amb quasi mig segle d'història, exemplifiquen perfectament la relació, assenyalada més amunt, entre els factors estructurals i els dispositius i les dades sobre la inserció dels universitaris (Stephoe, 1986; Béduwé i Cahuzac, 1997).

L'enquesta britànica de *Primer Destí* (*First Destination Survey*) respon a un sistema poc centralitzat, amb una estructura de fluxos caracteritzada per una baixa taxa d'estudiants de cicle llarg, enfront d'una alta taxa de graduats de cicles formatius curts (*first degree*) que accedeixen al mercat de treball. La professionalització es dona a l'entorn laboral, fet que comporta un rol més actiu de l'empresa en el procés de formació dels joves. Exceptuant-ne certs sectors, com les professions jurídiques, no existeix una correspondència entre formacions i ocupacions. De fet, bona part de la demanda de graduats no especifica la disciplina requerida. Aquesta tendència es veu reforçada per la política d'algunes empreses, que cerquen un equilibri entre disciplines en el seu entorn organitzatiu.

La correspondència entre la formació i l'ocupació és diferent en el sistema francès, que és més funcional. Caracteritzat, com a Espanya, per una alta taxa de graduats de cicle llarg superior, el major grau de professionalització de les formacions es continua amb unes polítiques de contractació més rígides quant a demandes de títols per part del mercat de treball. Amb una forta dependència de l'Administració Central, el sistema de seguiment és conduït a nivell estatal per l'observatori ONEVA del Centre d'Étude et de Recherche sur les Qualifications (CEREQ) i té com a finalitat nodrir d'informació els poders públics.

Durant l'última dècada els importants canvis en l'entorn de l'educació superior han incitat a modificar i diversificar els mètodes d'informació. Al Regne Unit hi ha una demanda d'informació sobre la mobilitat ulterior dels graduats. A França la diversificació

de les titulacions i centres, amb connexions diferents amb el mercat de treball i els poders públics, requereix mètodes complementaris de caràcter més local (Stoeffler-Kern i Hauger, 1994).

A aquestes tendències, hi hem d'afegir les demandes de la construcció d'una Europa del coneixement, que promou la discussió d'aquests temes des d'una perspectiva més global. De fet, el compromís europeu amb el desenvolupament dels països membres, mitjançant la qualitat dels seus recursos humans qualificats, és una constant des dels inicis. El Tractat d'Amsterdam, signat el mes d'octubre de 1997, i en vigor des de 1999, deixa clar el valor personal i social de l'educació com a factor decisiu per garantir la realització personal i facilitar la incorporació dels joves a la vida activa.

En aquesta línia, hi ha les iniciatives concretes per promoure l'adequació i racionalització dels sistemes universitaris europeus, com ara la declaració de Bolonya. En aquesta declaració destaca la proposta d'*estructuració del sistema de formació universitària en cicles*. La ciclicitat de la formació ens permetrà d'articular un sistema amb una formació genèrica que tingui continuïtat en un segon nivell de formació i una formació específica que representa un primer nivell qualificat de professionalització.

Cal remarcar l'existència d'interessants treballs, com el que s'ha desenvolupat dins el marc del projecte Higher Education and Graduate Employment in Europe dut a terme durant els anys 1998-2000 amb el suport dels programes TSER de la Comissió Europea. L'enquesta sobre educació superior i mercat laboral es basa en les respostes d'uns 40.000 graduats, 3 o 4 anys després de la titulació, dels països europeus següents: Àustria, Finlàndia, França, Alemanya, Itàlia, Holanda, Noruega, Espanya i Regne Unit (Garcia-Montalvo i Mora, 2000; Paul i altres, 2000).

Mes enllà, treballs com el que s'ha desenvolupat després de la trobada d'investigadors en Educació Superior (Londres 1992), —la continuïtat dels quals es pot seguir a la compilació de Brennan i Kogan (1996), *Higher Education and Work*— o els encontres anuals promoguts pel CEREQ, han de permetre aprofundir en aquests temes.

La dimensió territorial de la relació educació superior-treball

Els estudis i aportacions de dades a escala internacional ens permeten fer una certa comparabilitat, però revelen les limitacions d'un apropament d'aquestes característiques: la comparació internacional té dificultats per les diverses estructures d'ensenyament superior i per les diferents dinàmiques dels mercats laborals.

La dimensió territorial ens ha de permetre cercar les dades i trobar elements explicatius amb relació a:

- La dinàmica específica del mercat de treball i de l'evolució dels principals sectors d'ocupació al territori.
- La pròpia estructura de l'oferta formativa i la constatació de l'adequació al mercat específic.
- Les relacions entre els diferents nivells de l'Administració i de les universitats en els processos de planificació i gestió dels recursos destinats a la formació superior.

Des de la nostra perspectiva, sembla clar l'interès d'una representació de les relacions entre l'educació i l'ocupació dels graduats universitaris pròpia per a Catalunya, que reti compte de les seves particularitats pel que fa al grau de desenvolupament del sistema universitari i a la seva dinàmica del mercat laboral.

Els estudis de la inserció dels graduats a Catalunya

Des de final dels vuitanta, l'interès de la institució universitària pel coneixement de la realitat dels graduats es fa palès en la posada en marxa de diferents iniciatives. En aquest apartat es fa un balanç d'aquestes iniciatives i dels reptes que es plantegen amb vistes a un futur immediat.

Diferents etapes en els estudis de l'anàlisi de la inserció

En l'àmbit del sistema universitari català, els estudis d'inserció han seguit les etapes següents:

1a etapa: Planificació estratègica de titulacions

A final dels vuitanta es van realitzar tot un seguit d'estudis de seguiment que van incloure, transversalment, diverses titulacions universitàries, per iniciativa del que llavors era la Direcció General d'Universitats del Departament d'Ensenyament. Elaborats amb mostres de les diferents universitats catalanes, serviren d'element per informar els responsables de la planificació de titulacions i de l'assignació de recursos als centres universitaris per a la seva implantació.

2a etapa: Impuls d'iniciatives particulars

Durant els noranta, els centres universitaris prenen la iniciativa per conèixer les trajectòries i l'estatut d'inserció dels seus graduats. Hi contribueixen factors com el desenvolupament del creixement, el valor de la qualitat i la necessitat de conèixer el comportament laboral de les noves titulacions sorgides de les reformes educatives prèvies, així com els processos d'avaluació subsegüents; i tot això unit a iniciatives com ara la implantació progressiva de centres d'informació i orientació, observatoris de graduats, etc. Tanmateix, la realitat diferencial quant a mostres, tipus de variables i indicadors considerats dificulta una representació més global de la realitat (per exemple, com s'insereixen els graduats de Química o de l'Àrea d'Humanitats) i que derivarà, a la pròxima etapa, en la represa d'un nou impuls institucional.

3a etapa: Dimensió territorial

L'actual etapa dels estudis d'inserció a Catalunya es caracteritza per la recerca d'un sistema que pugui respondre a les necessitats d'avaluació i planificació dels centres universitaris i que, alhora, doni resposta a una anàlisi territorial de la relació entre el sistema d'ensenyament superior i el mercat de treball qualificat a Catalunya.

La realització de l'enquesta d'inserció de la promoció de 1998 per part de l'AQU ens ha permès el disseny d'un sistema o dispositiu d'informació basat en l'aplicació d'uns mínims elements d'anàlisi comuns, que possibilita un ús de les dades des dels diferents nivells de referència (des de l'autonòmic, passant per les institucions, fins a les diferents unitats docents).

Aquest treball ha requerit l'elaboració d'un sistema d'indicadors bàsics que permetin l'anàlisi comparativa de les dades, tant en l'àmbit dels sistemes universitaris com amb relació al conjunt de població amb titulació superior.

Aquesta nova etapa planteja tot un seguit de reptes:

- *Assegurar la continuïtat dels dispositius d'informació.*
L'evolució constant del mercat laboral i els canvis ràpids que es produeixen en el si dels sistemes de formació obliguen a considerar la necessitat d'establir mecanismes institucionals que assegurin un sistema d'informació continu que capti les relacions entre l'educació i el treball a escala global, i permeti valorar l'impacte de les mesures d'innovació o els canvis de política, més enllà de la conjuntura específica que pugui afectar una promoció en el seu trànsit al mercat laboral.
- *Articular les necessitats dels diferents destinataris de la informació (administració, centres universitaris, unitats docents) mitjançant dispositius que integrin els diferents nivells.*
Les universitats i les unitats de formació necessiten dades específiques sobre els itineraris d'inserció dels seus graduats, sobre com se situen en els mercats locals de formació i treball i quin n'és el comportament productiu. Des d'un marc més global, sorgeixen qüestions com: ¿de quina manera les formacions posades en marxa a la comunitat troben sortida i quin és el grau de correspondència global entre l'estructura formativa i les necessitats de l'estructura empresarial catalana?, o ¿quina valoració global podem fer de la inversió en formació duta a terme a la nostra comunitat? Aquest tipus d'informació pot facilitar també la tasca de les unitats de selecció i apropar els lligams amb el món empresarial.
- *Preveure instruments i indicadors vàlids i fiables.*
L'homogeneïtzació de les dades ens permetrà confrontar, amb més pertinència, les tendències d'una universitat o titulació en el marc autonòmic, així com ubicar les dades locals en el marc de les tendències nacionals o internacionals. I, inversament, els resultats derivats de l'anàlisi d'una institució pot ser útil per a una lectura interinstitucional o, en el marc de diferents formacions, per a una anàlisi més global. Des d'aquesta perspectiva és imprescindible consolidar i homogeneïtzar els instruments i indicadors, mitjançant grups de treball interuniversitaris, i reconsiderar-ne els paràmetres per tal de redefinir els indicadors que permetin caracteritzar els resultats.
- *Utilitzar les informacions com a catalitzadors de grups de discussió.*
Els resultats dels estudis d'inserció han de servir com a elements estructuradors dels grups de discussió entre responsables acadèmics i professionals, experts i agents implicats en el mercat laboral dels titulats. Les experiències d'aquestes trobades que s'han dut a terme sobre les condicions de la transició dels titulats universitaris al treball s'han revelat com a instruments útils de debat i enteniment.

Els estudis d'inserció de les universitats catalanes: un resum

Amb l'objectiu de fer una revisió de les tasques dutes a terme pels diferents estudis d'inserció realitzats a Catalunya, presentem un resum de la producció d'aquests estudis que engloba àrees, promocions analitzades i aspectes metodològics, i ens permet fer una anàlisi crítica de l'equilibri entre l'esforç que ha suposat i les limitacions que ens revelen.

La taula següent presenta un resum dels estudis conduïts en cada universitat especificant les promocions estudiades, l'any de realització dels estudis i el nombre de graduats que formen els resultats.

Com podem observar, durant la dècada dels noranta els estudis han recollit dades d'un total de graduats considerable, més de 21.000, una part important dels quals van acabar els estudis de diplomatura o llicenciatura a la primera part de la dècada.

Estudis d'inserció laboral de les universitats catalanes

Taula 1

Centre	Estudis i promocions	Any de seguiment de la inserció	Nombre graduats entrevistats
UB		(als dos anys de la graduació)	
	E1: 1991-92	1994	1.066
	E2: 1992-93	1995	1.048
	E3: 1993-94	1996	1.948
	E4: 1994-95	1997	1.934
	E5: 1995-96	1999	1.463
UAB		(als cinc anys de la graduació)	
	E1: 1992-93	1998	1.004
	E2: 1993-94	1999	1.133
	E3: 1994-95	2000	804
UPC		(als dos anys de la graduació)	
	E1: 1994-95	1997	1.843
	E2: 1996-97	1999	2.175
	(*)	-	-
UPF		(d'un a cinc anys després de la graduació)	
	E1: 1994-95 i 1995-96	1996	519
	E2: 1994-95 a 1996-97	1998	1.601
	E3: 1994-95 a 1998-99	1999	2.340
UdG		(als tres anys de la graduació)	
	E1: 1996-97	2000	1.487
URL	E1: 1991-92 i 1995-96	1998	1.316

(*) No incloem les dades d'inserció dels estudis conduïts per l'OOIL (Oficina d'Orientació i Informació Laboral de la UPC). Aquesta oficina ha fet un total de quatre estudis (des de la promoció 1995-96) de seguiment d'inserció. Tanmateix les dades només es refereixen a estudiants i graduats que han estat inscrits en les seves oficines.

L'anàlisi d'aquestes taules permet extreure'n alguns comentaris:

- *La implantació de sistemes de seguiment dels graduats per part de les universitats no ha estat un procés homogeni.* Només 6 universitats del conjunt d'universitats catalanes han fet algun tipus de seguiment. I d'entre aquestes, n'hi ha que aporten, encara, molt poca informació.

Anàlisi del volum de graduats per universitats i titulacions

Taula 2

	UB	UAB	UPC	UPF	UdG	URL	Total
Humanitats							
Belles Arts / ESDI	213	–	–	–	–	(ESDI) 51	264
Filologia	150	216	–	–	108	–	474
Filosofia	100	19	–	–	16	12	147
Geografia i Història	716	146	–	–	91	–	953
Pedagogia	664	86	–	–	33	36	819
Mestre	1.028	259	–	–	180	334	1.801
Educació Social	98	26	–	–	22	71	217
Psicopedagogia	–	–	–	–	–	149	149
Humanitats	–	–	–	193	–	–	193
Traducció i Interpretació	–	82	–	251	–	–	333
Història Art	–	35	–	–	40	–	75
Teoria Literatura	–	7	–	–	–	–	7
Total Àrea d'Humanitats	2.969	876	–	444	490	653	5.432
Jurídicosocial							
Dret	469	350	–	631	137	–	1.587
Econòmiques/ADE	1.096	197	–	1.057	29	76	2.455
Ciències Empresarials	272	142	–	881	342	–	1.637
Gestió i Administració Pública	–	–	–	575	–	–	575
Política i Soc.	–	73	–	44	–	–	117
Relacions Laborals/Treball Social	–	–	–	380	–	37	417
Periodisme i Comunicació Audiovisual	–	234	–	448	–	–	682
Total Àrea Jurídicosocial	1.837	996	–	4.016	508	113	7.470
Salut							
Farmàcia	517	–	–	–	–	–	517
Medicina	249	142	–	–	–	–	391
Odontologia	72	–	–	–	–	–	72
Psicologia	305	194	–	–	126	84	709
Infermeria	333	–	–	–	55	64	452
Fisioteràpia	–	–	–	–	–	102	102
Veterinària	–	104	–	–	–	–	104
Total Àrea de Salut	1.476	440	–	–	181	250	2.347
Experimentals							
Biologia	542	168	–	–	45	–	755
Ciències Ambientals	–	–	–	–	32	–	32
Física	149	35	–	–	–	–	184
Química	419	67	–	–	37	55	578
Matemàtiques	34	20	–	–	–	–	54
Geologia	33	14	–	–	–	–	47
Estadística	–	20	–	–	–	–	20
Total Àrea d'Experimentals	1.177	324	–	–	114	55	1.670
Tecnologia							
Cicle curt	–	188	1.949	–	192	245	2.574
Cicle llarg / 2n cicle	–	117	2.069	–	–	–	2.186
Total Àrea de Tecnologia	–	305	4.018	–	192	245	4.760
TOTAL	7.459	2.941	4.018	4.460	1.485	1.316	21.679

- *Concentració geogràfica.* Manquen dades de les universitats de Lleida i Tarragona, fet que condiciona la representació dels resultats. La visió de la inserció dels graduats pot ser molt esbiaixada si no es tenen en compte les diferències territorials.
- *Desigual informació i manca de continuïtat de dades a les àrees i promocions analitzades.* Com podem observar a la taula 2, el volum és superior a l'Àrea Jurídicosocial, a causa, en part, de les dades dels estudis de la UPF que arriben fins a la promoció 1999, mentre que a les altres àrees, exceptuant la de Tecnologia, s'hi concentren els graduats de la UB i UAB, universitats que fan el seguiment amb un període més ampli. D'altra banda, els estudis de Tecnologia només disposen de dades de les promocions 1995 i 1997 (estudis UPC), perquè les dades de 1992 corresponen a llicenciats i diplomats en Informàtica de la promoció 1992 de la UAB.

L'anàlisi dels criteris de seguiment de les poblacions objecte dels estudis per àrees i titulacions evidencia més les llacunes existents. *La dispersió de les dades és motivada per la disparitat dels criteris metodològics i per una absència de planificació global.* Aquesta situació limita la comparabilitat dels resultats. Vegem alguns aspectes que es deriven de la taula 2.

- *Població de referència i promocions analitzades.* A la UB, UPC i UAB la població de referència és la promoció d'un any, mentre que a la UPF i URL és el conjunt de graduats. Dins de la mateixa universitat també trobem variacions: al primer estudi de la UAB, la població era alumnes matriculats, criteri posteriorment reformulat.
- *Selecció de les titulacions a estudiar.* La UAB ho fa alternativament, seleccionant en cadascun dels estudis un conjunt diferent de titulacions, determinades a priori segons interessos de la institució. Als estudis de la UB depèn del nombre d'estudiants que autoritzen el seguiment, de tal manera que trobem titulacions amb una alta taxa de participació al llarg dels diferents anys i que permet fer una anàlisi comparativa (com el cas d'Econòmiques o Mestres), enfront d'altres amb una absència de dades.
- *El moment de seguiment* representa el temps teòric de fi dels estudis i la incorporació al mercat de treball. Aquí és on trobem més discrepàncies: la UB i la UPC tenen com a període de referència els 2 anys després de la graduació; els estudis de la UAB, entre els 3 i els 4 anys; la resta seleccionen promocions de diferents períodes. La influència d'aquest aspecte, «temps en el mercat laboral», sobre els resultats de la inserció és fonamental. Mentre uns descriuen situacions que poden estar més consolidades (4 anys), d'altres ens apropen només als primers resultats dels graduats.
- *Tipologia d'estudis.* Són fonamentalment estudis descriptius de caràcter transversal. La UAB introdueix l'anàlisi longitudinal, mitjançant la tècnica del cronograma (calendari de diferents situacions amb relació al treball amb períodes de diferent extensió), tècnica que permet apropar-se a la descripció del procés i l'elaboració de *trajectòries tipus*.
- *El mètode i els instruments de recollida de la informació.* L'entrevista amb qüestionari estandarditzat, ja sigui telefònica (amb una taxa més gran de resposta) o bé per correu i seguiment de la no resposta per telèfon.
- *El procés d'anàlisi de les dades.* Trobem diferències importants, per exemple a la *unitat d'anàlisi*: la unitat d'anàlisi a l'estudi de la UPC és el tipus d'estudi (diferenciant només entre cicle curt i llarg). La UB i la UAB, universitats amb una major diversitat d'àrees

d'estudis, la unitat d'anàlisi bàsica és la titulació, considerant la seva idiosincràsia com un element que impedeix comparacions lineals.

- Els resultats inclouen la presentació dels estadístics bàsics i l'anàlisi desagregada per titulacions. L'estudi últim de la UPF incorpora una *anàlisi de sèries temporals de taxes d'inserció* (que presenta la dificultat de treballar amb diverses promocions). La UAB presenta en l'estudi de la promoció 1992 una *anàlisi dels fluxos de mobilitat* entre la primera ocupació i l'estatus en el moment de l'enquesta i l'elaboració de trajectòries tipus.
- L'anàlisi dels factors d'inserció és més feble i, tenint en compte el volum d'informació, ens fa pensar en un dispositiu que permeti fer estudis que aprofundeixin, més enllà del títol i de les condicions del mercat de treball, en els factors explicatius dins de cada àrea d'estudi.

Resum de l'organització dels estudis d'inserció de les universitats catalanes

Taula 3

	Organisme responsable	Temps de seguiment	Població mostral	Tècniques i instruments	Unitat d'anàlisi
UB	Gabinet d'Avaluació i Innovació Universitària.	Dos anys.	Graduats d'una mateixa promoció que han autoritzat el seguiment.	Enquesta telefònica amb qüestionari estructurat.	La titulació.
UAB	Observatori de graduats, Vicerectorat de Qualitat, Consell Social.	Cinc anys.	Variable segons la grandària de la població de la mateixa promoció.	Enquesta telefònica amb qüestionari estructurat.	La titulació.
UPC	Gabinet de Planificació i Avaluació.	Dos anys.	Total graduats d'una promoció. Es fan alternativament cada dos anys.	Enquesta per correu i seguiment de la no resposta per telèfon. Qüestionari estructurat.	Resultats per tipus de cicle: diplomatures i llicenciatures.
	Oficina d'Orientació i Informació Laboral.	Variable, sense desagregar.	Inscrits a l'oficina.	Enquesta telefònica.	Dades globals.
UPF	Consell Social UPF.	Variable: estudi global i dades per promocions.	Mostra estratificada per titulacions i promocions calculada sobre el total de la població de graduats de la UPF.	Entrevista telefònica amb qüestionari estructurat.	Dades globals i desagregades per promoció i titulació.
UdG	Consell Social.	Tres anys.	Graduats d'una mateixa promoció.	Enquesta telefònica.	Dades globals i desagregades.
URL	—	Variable, sense anàlisi desagregada.	Mostra per titulacions de diferents promocions.	Enquesta per correu i seguiment de la no resposta per telèfon.	Dades desagregades per titulació, sense diferenciar promocions.

Sens dubte, el coneixement de la inserció dels graduats presenta deficiències derivades de l'absència de sistemes d'informació consolidats i de la manca de consens d'un sistema de referència que contingui els elements mínims de comparació per poder-ne valorar els resultats. Com hem vist al resum presentat, el problema no és la manca de dades (uns 20.000 titulats han estat objecte de seguiment); la dificultat rau en la comparabilitat, les diferències de metodologia, etc.

Tot i aquestes mancances, els resultats obtinguts per les diferents universitats són de gran interès per elaborar els referents més pròxims. Entre les conclusions fonamentals dels estudis tenim:

- Els patrons d'inserció dels estudiants i graduats universitaris s'han diversificat i s'observa un canvi en el significat personal de la formació universitària. Aquests patrons tenen diferent representació entre les àrees d'estudi; per exemple, en el conjunt de les Humanitats destaca l'elevada proporció de graduats que accedeix a una primera ocupació abans de graduar-se; una part d'aquests correspon a graduats d'un primer cicle, una altra part, a professionals que ja estaven inserits en camps aliens en el moment de cursar els estudis. Tanmateix, d'una promoció a una altra, podem constatar diferències no fàcilment explicables.
- La transició al mercat de treball és ràpida. L'accés a la feina es produeix, per a molts graduats, abans dels 6 mesos posteriors a la graduació i el valor de les xarxes de contactes personals és inqüestionable. Una vegada inserit, les trajectòries laborals posteriors són continuades (sense atur) o bé els períodes d'atur responen a canvis de contracte.

No obstant això, convé fer alguns comentaris:

- En algunes titulacions s'observa una certa evolució pel que fa al moment d'incorporació: concretament entre els estudiants d'Econòmiques es produeix un descens important entre el grup que s'incorpora al treball abans de finalitzar els estudis, alhora que la proporció de graduats que triga més d'1 any s'incrementa progressivament fins al 34 %.
- Les vies fonamentals d'inserció dels graduats són els canals informals, com ara les xarxes personals (amics, coneguts...) o l'ofertament directe *mitjançant la tramesa de currículums, visites d'empreses, borses de treball privades...* En alguns casos les borses tenen un cert paper en la intermediació de l'ocupació (per exemple un 11 % dels advocats de la promoció 95 accedeix al treball a través d'aquesta via). Enfront d'això, les agències públiques de col·locació tenen una incidència mínima en la inserció dels universitaris.
- L'autoocupació o l'accés via concurs/oposició està restringit a algunes titulacions; per exemple, l'autoocupació és un canal important entre els graduats de Dret, molts dels quals accedeixen mitjançant l'exercici lliure de la professió. A Odontologia s'observa un descens de l'autoocupació i un increment del treball assalariat.
- El descens de l'ocupació a l'àmbit públic, almenys els primers anys, queda reflectit en les dades. Medicina (via examen del MIR) i en menor grau els mestres, en constitueixen les excepcions.

- Tenint en compte els resultats en les taxes d'ocupació i de subocupació es pot afirmar que les probabilitats d'inserció d'un graduat universitari depenen del valor del títol en el mercat de treball; variable que ve condicionada per l'amplitud del camp de treball propi i la competitivitat en el mercat de treball obert (o no exclusiu).
- S'observen diferències importants pel que fa a l'estatut i la qualitat de la inserció dels graduats de les diferents àrees i, dintre d'aquestes àrees, de les diferents titulacions i institucions de procedència.
- Les taxes d'atur universitari oculten situacions molt diverses: graduats que busquen treball, graduats que esperen una feina adient, o graduats desmotivats que han abandonat la recerca d'una feina.
- Hi ha bosses importants de subocupació concentrades en determinades àrees i titulacions que reclamen una acció específica. Tanmateix, aquestes situacions responen a causes diverses; per exemple, les trajectòries dels funcionaris o treballadors que continuen amb la mateixa feina d'estudiants, per les condicions laborals o per temor a perdre una feina fixa.

Les dades del context

Desenvolupament del sistema universitari català

Les taules que es mostren a continuació informen sobre el funcionament quantitatiu del sistema universitari català pel que fa a l'entrada i sortida d'alumnes. El coneixement de la producció del sistema universitari català és un referent bàsic per entendre algunes de les condicions en què es produeix la transició a la vida laboral dels graduats universitaris catalans.

Total d'alumnes matriculats de nou accés. Centres integrats i adscrits. Títols homologats i propis

Taula 4

	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-2000	2000-01
UB	11.751	11.724	11.309	12.956	13.282	13.189	12.653
UAB	6.532	6.413	6.443	6.508	8.433	8.704	8.804
UPC	7.488	7.339	7.346	7.191	7.196	6.919	6.988
UPF	2.134	2.454	2.533	2.603	2.788	2.666	2.421
UdG	2.598	2.727	2.658	3.078	3.971	3.760	3.174
UdL	2.575	2.645	2.511	2.654	2.314	2.139	1.914
URV	3.044	3.030	3.090	3.415	3.193	3.176	2.806
UOC		100	784	2.409	5.716	5.017	6.271
URL	2.192	2.665	3.577	3.675	3.423	3.362	3.421
UV				851	965	1.189	1.557
UIC				607	454	674	642
TOTAL	38.314	39.097	40.251	45.947	51.735	50.795	50.651
Taxa variació anual		2,0	2,9	14,2	12,6	-1,8	-0,2

Font: DURSI. *El sistema universitari a Catalunya. Memòria del curs 2000-2001.*

**Total d'estudiants de primer, primer i segon i segon cicles.
Títols homologats i títols propis. Centres integrats, adscrits, vinculats i associats. Catalunya**

Taula 5

	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-2000	2000-01
UB	73.727	75.875	74.634	71.928	69.047	67.083	65.755	63.475
UAB	34.406	36.292	37.373	37.424	38.028	39.213	39.648	40.447
UPC	38.101	39.337	37.714	37.093	36.353	36.997	35.344	35.143
UPF	3.447	4.973	6.288	7.257	8.096	8.703	9.075	9.873
UdG	8.610	9.265	10.141	10.694	11.347	13.683	13.890	13.306
UdL	8.900	10.412	10.838	11.393	11.377	11.363	11.601	11.331
URV	9.292	10.291	10.832	11.708	12.004	12.744	13.072	13.031
UOC	–	–	200	1.415	4.124	7.627	10.108	12.812
URL	5.245	6.624	8.872	11.365	12.543	13.251	13.574	13.740
UV	–	–	–	–	2.209	3.057	3.675	3.994
UIC	–	–	–	–	607	1.318	2.086	2.429
TOTAL	181.728	193.069	196.892	200.277	205.735	215.039	217.828	219.579
Taxa de variació anual	–	6,2	1,9	1,7	2,7	4,5	1,2	0,8

 Font: DURSI. *El sistema universitari a Catalunya. Memòria del curs 2000-2001.*
**Nombre d'estudiants de primer, primer i segon, i segon cicles.
Per àmbits d'estudi. Sistema universitari públic i privat de Catalunya. Centres integrats**

Taula 6

Àmbits	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-2000	2000-01
Humanitats	32.248	38.988	40.311	41.475	40.486	42.383	37.019	37.713	37.146
Ciències	13.075	13.511	14.528	15.124	14.999	14.988	14.926	14.687	14.492
Ciències de la salut	13.322	13.724	14.110	14.201	14.229	14.563	17.214	17.480	17.761
Ciències Socials	51.805	52.579	54.033	55.761	59.732	62.603	68.806	69.490	70.205
Enginyeria i Arquitectura	37.231	39.799	41.682	42.482	43.601	44.533	48.010	48.158	50.507
Belles Arts	2.125	2.051	2.012	2.018	2.005	1.977	1.846	1.839	1.842
Total	155.846	160.652	166.676	171.061	175.052	180.610	187.821	189.367	192.154

 Font: DURSI. *El sistema universitari a Catalunya. Memòria del curs 2000-2001.*

La lectura de les taules posa de manifest que l'augment global de la matriculació s'ha distribuït de manera desigual entre les diverses àrees de coneixement. En concret, mentre Tècniques (Enginyeries i Arquitectures) i Ciències Socials i Jurídiques han incrementat la seva representació per sobre del creixement mitjà, Humanitats, Ciències de la Salut, i Ciències han crescut per sota de la mitjana, i Belles Arts ha perdut alumnat matriculat.

**Nombre d'estudiants de primer, primer i segon, i segon cicles.
Per cicles d'estudi. Sistema universitari públic i privat de Catalunya. Centres integrats**

Taula 7

	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-2000	2000-01
Primer cicle	42.275	46.447	49.408	51.372	54.192	58.522	64.626	66.339	68.570
Primer i segon cicle	113.204	112.471	114.065	115.358	114.807	115.229	115.031	112.887	112.005
Segon cicle	367	1.734	3.203	4.331	6.053	6.859	8.164	10.141	11.579
Total	155.846	160.652	166.676	171.061	175.052	180.610	187.821	189.367	192.154

Font. DURSI. *El sistema universitari a Catalunya. Memòria del curs 2000-2001.*

Per cicles, cal destacar l'augment dels alumnes matriculats en els primers cicles (61,4 d'augment amb relació al curs 92-93).

Evolució del nombre de graduats. Per universitats. Catalunya. Centres integrats

Taula 8

Centre	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-2000
UB	8.328	8.511	9.198	9.515	10.111	9.220	8.427	8.390
UAB	3.833	3.719	3.928	5.062	4.505	4.814	4.800	4.746
UPC	2.199	2.601	2.916	2.907	3.415	3.966	4.558	5.126
UPF	–	448	665	1.026	1.221	1.389	1.439	1.488
UdG	461	692	823	1.189	1.728	1.540	1.705	1.764
UdL	824	974	924	1.053	1.036	1.260	1.227	1.161
URV	915	921	1.088	1.294	1.473	1.453	1.602	1.497
UOC	–	–	–	–	–	12	29	65
URL	672	1.054	1.499	1.421	1.829	2.216	2.515	2.693
UV	–	–	–	–	–	280	501	601
TOTAL	17.202	18.920	21.041	23.467	25.318	26.150	26.803	27.761

Font. DURSI. *El sistema universitari a Catalunya. Memòria del curs 2000-2001.*

Els centres integrats del sistema universitari català han aconseguit que 27.761 persones graduades el curs 1999-2000. El nombre de graduats que han sortit de les universitats catalanes s'ha incrementat un 61,4 % des del curs 1992-1993.

L'estoc de titulats universitaris. Algunes dades d'evolució

Totes les informacions següents provenen d'una explotació pròpia de les dades dels registres del 2n trimestre de l'Enquesta de Població Activa (EPA) dels anys 1990, 1996 i 2000.

Els titulats de nivell universitari (grau mitjà i grau superior) suposen l'11,7 % de la població en edat de treballar a Catalunya. L'any 1990 aquest percentatge era del 7,4 %. S'ha passat de 358.284 persones de 16 anys o més amb estudis universitaris el 1990 a 572.274 l'any 2000. L'increment de titulats universitaris en edat de treballar ha estat del 59,7 %.

Un 27,5 % dels joves entre 25 i 29 anys tenen estudis superiors l'any 2000 (generació dels nascuts entre 1971 i 1975).

El mercat de treball dels titulats universitaris a Catalunya

L'any 2000 els titulats de nivell universitari (grau mitjà i grau superior) suposen el 18,2 % de la població activa catalana. Des de 1990 s'ha produït un augment del 67,4 % del nombre de titulats universitaris presents en la població activa a Catalunya.

L'anàlisi de la situació per gènere presenta algunes diferències que cal comentar:

- Dones i homes joves, d'entre 25 i 29 anys, així com homes i dones amb nivell d'estudis universitaris presenten taxes d'activitat molt properes.
- Però l'atur continua sent femení; també per a les dones joves i per a les dones amb estudis superiors les taxes d'atur són més altes que per als homes.

El nivell formatiu de les dones actives a Catalunya és més alt que el dels homes. Un 21,4 % de les dones actives han assolit un nivell d'estudis universitari. Entre les dones actives el percentatge de titulades universitàries amb edats entre 25 a 29 anys suposa el 33,5 %.

La taula següent ens permet valorar la situació de desocupació dels universitaris i la comparació amb la situació de la població sense estudis superiors. Les dades procedeixen de l'EPA i per comprendre-les farem alguns comentaris.

La taxa d'atur total recollida per l'EPA és una taxa bastant bruta, és a dir, compara percentatges d'atur de poblacions que tot just arriben al mercat laboral (i busquen la primera feina) i poblacions que han caigut a l'atur un cop incorporades a les ocupacions. D'aquí ve l'interès de diferenciar l'atur total en els dos components que ens permet l'EPA: RPT (percentatge de persones a la recerca de la primera feina) i caiguda atur (atur esdevingut, percentatge de persones en atur després d'haver tingut una ocupació).

Taxes d'atur per nivell d'estudis. 1r trimestre 2000. Catalunya

Taula 9

	Atur total	Recerca 1a feina	Caiguda d'atur	(Caiguda d'atur/Atur total)×100
1r cicle universitat	5,8	1,1	4,7	81,0 %
1r i 2n cicle universitat	4,7	1,3	3,4	72,3 %
Resta de nivells d'estudi	9,4	1,7	7,7	81,0 %
Total (tots els nivells)	8,7	1,6	7,1	81,0 %

Font. EPA. 1r trimestre 2000. Explotació pròpia.

L'atur de recerca de primera feina és un indicador de temps de cua per arribar al treball (facilitat d'accés); la caiguda a l'atur és un indicador d'inestabilitat: s'ha tingut una feina i s'ha perdut —indicador de seguretat de futur— (Carabaña, 1999).

Des del punt de vista dels processos d'inserció de la universitat a la vida laboral, ens interessa veure quins nivells requereixen més temps d'espera (recerca de la primera feina); des del punt de vista del valor dels títols en el mercat laboral, ens interessa veure les taxes de caiguda a l'atur, com a indicador de quins nivells de titulació *asseguren* més l'estabilitat.

A la taula anterior podem veure com la probabilitat de caure a l'atur dels titulats de nivell superior és inferior a la probabilitat de les persones dels altres nivells.

Analitzem ara com afecten les taxes d'atur a la població activa amb estudis universitaris, per àrees de coneixement i fixem-nos en la població d'entre 20 i 29 anys, edats en què majoritàriament els graduats universitaris comencen el seu procés d'inserció.

Taxes d'atur. 1r trimestre EPA 2000. Catalunya. Per àrees d'estudi. Població activa entre 20 i 29 anys

Taula 10

	Recerca 1a feina	Caiguda d'atur	Atur total
Ciències de l'educació		12,9 %	12,9 %
Humanitats	2,7 %	11,3 %	14,0 %
Ciències Socials	2,6 %	5,9 %	8,5 %
Ciències Experimentals	3,7 %	3,3 %	7,0 %
Enginyeries, Arquitectura	2,5 %	3,2 %	5,7 %
Agricultura, Veterinària	10,2 %	13,0 %	23,2 %
Ciències Salut	2,8 %	11,3 %	14,1 %
Serveis *	6,6 %	1,7 %	8,3 %
Estudis no universitaris	3,1 %	8,3 %	11,4 %
Població 20-29 anys	3,0 %	7,3 %	10,3 %
Població total	1,6 %	7,1 %	8,7 %

* Turisme, esports, medi ambient (segons CNED-2000. INE).
Font. EPA. 1r trimestre 2000. Explotació pròpia.

A l'hora d'analitzar aquestes dades hem de tenir en compte els problemes que suposa la mostra de l'EPA; quan s'arriba a aquests nivells de desagregació les taxes d'error es fan molt grans i, per tant, la precisió es perd. Cal dir que aquests valors s'han de prendre com a indicadors amb una certa capacitat d'ordenar les àrees d'acord amb les seves dificultats enfront del mercat de treball, sense considerar la taula com un element precís de mesura.

Amb aquesta prudència, podem veure com les titulacions de les àrees d'Enginyeria i Arquitectura presenten les taxes d'atur més petites. Les caigudes a l'atur, és a dir, graduats que han treballat però han perdut la feina, més fortes es troben en les titulacions de les àrees de Ciències de l'Educació, Humanitats i Ciències de la Salut.

El cas de les titulacions de l'àrea d'Agricultura i Veterinària pateixen unes taxes d'atur molt altes, però no tenim clar si aquestes taxes estan influenciades per poblacions de mostra molt petites i per la presència de valors erràtics.

Característiques de la població amb ocupació. Joves titulats universitaris en transició (20 a 29 anys)

Davant la manca d'informacions globals sobre la inserció laboral dels joves a Catalunya, presentem les dades següents basades en la població d'entre 20 i 29 anys, edats en què majoritàriament tenen lloc les primeres insercions al món del treball dels titulats universitaris.

Rànquing per cicles dels sectors amb més titulats joves universitaris amb ocupació

Hem fet servir els criteris de classificació dels sectors utilitzats en l'informe «Oferta i demanda de personal en tecnologies de la informació i la comunicació a Catalunya 2001». DURSÍ. Gener 2001.

**Sectors amb més joves d'entre 20 i 29 anys ocupats.
Ordenats per percentatge d'estudis universitaris. 2n trimestre EPA 2000**

Taula 11

Sectors	Universitat grau mitjà	Universitat grau superior	Universitat total	No universitaris	Total
Admin. Pública, Ensenyament, Sanitat	25,8 %	18,7 %	44,5 %	55,5 %	100 %
Banca, Finances, Serveis empreses	12,7 %	27,0 %	39,7 %	60,3 %	100 %
TIC i continguts	16,7 %	16,6 %	33,3 %	66,7 %	100 %
Resta de serveis	12,4 %	13,5 %	25,9 %	74,1 %	100 %
Química	9,7 %	15,7 %	25,4 %	74,6 %	100 %
Comerç, Hosteleria, Transports	5,3 %	4,3 %	9,6 %	90,4 %	100 %
Automoció	3,9 %	5,4 %	9,3 %	90,8 %	100 %
Alimentació	6,8 %	1,7 %	8,5 %	91,5 %	100 %
Resta de la indústria i construcció	4,2 %	3,9 %	8,1 %	91,9 %	100 %
Sector primari	1,8 %	—	1,8 %	98,2 %	100 %
Conjunt dels sectors	9,7 %	10,2 %	19,9 %	80,1 %	100 %

Font. EPA. 1r trimestre 2000. Explotació pròpia.

A Catalunya el 44,5% dels graduats amb ocupació en el sector que agrupa l'Administració Pública, l'ensenyament i la sanitat són joves titulats universitaris.

En quins sectors s'ocupen més els joves titulats. 2n trimestre EPA 2000

Taula 12

Sectors	Universitat grau mitjà	Universitat grau superior	Universitat Total	No universitaris
Ad. Pública, Ensenyament, Sanitat	29,4 %	20,3 %	24,7 %	7,6 %
Banca, Finances, Serveis empreses	13,8 %	27,9 %	21,1 %	7,9 %
TIC i continguts	19,3 %	18,3 %	18,8 %	9,3 %
Comerç, Hosteleria i Transports	15,6 %	12,0 %	13,8 %	32,2 %
Resta de la indústria i construcció	10,8 %	9,5 %	10,2 %	28,5 %
Química	3,8 %	5,9 %	4,9 %	3,6 %
Resta de serveis	4,1 %	4,2 %	4,1 %	2,9 %
Automoció	1,1 %	1,5 %	1,3 %	3,2 %
Alimentació	1,8 %	0,4 %	1,1 %	2,9 %
	100 %	100 %	100 %	100 %

Font. EPA. 1r Trimestre 2000. Explotació pròpia

Gairebé la quarta part dels joves titulats universitaris es col·loquen en empreses del sector públic, empreses d'ensenyament o empreses sanitàries. Però, el 27,9% dels joves

titulats de cycle superior es col·loquen en empreses dels sectors bancari, finances, assegurances i serveis a empreses.

Quina situació professional tenen els joves universitaris. 2n trimestre EPA 2000

Taula 13

Situació professional	Universitat grau mitjà	Universitat grau superior	Universitat total	No universitaris	% total
Assalariats públics	12,8 %	14,1 %	13,4 %	3,7 %	5,6 %
Assalariats privats	82,6 %	79,5 %	81,0 %	89,0 %	87,5 %
Altres situacions	4,6 %	6,4 %	5,6 %	8,0 %	6,9 %
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Font. EPA. 1r trimestre 2000. Explotació pròpia.

El 81% dels joves titulats universitaris treballen com a assalariats del sector privat.

Quin tipus de contracte assolixen els joves universitaris. 2n trimestre EPA 2000

Taula 14

Tipus de contracte	Universitat grau mitjà	Universitat grau superior	Universitat total	No universitaris	% total
Contractes indefinits	48,8 %	53,4 %	51,0 %	53,6 %	53,7 %
En pràctiques	1,9 %	7,9 %	4,9 %	1,1 %	1,8 %
Diversos temporals	49,3 %	38,7 %	44,1 %	45,3 %	44,5 %
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Font. EPA. 1r trimestre 2000. Explotació pròpia.

Poc més de la meitat dels joves titulats universitaris ha assolit situacions contractuals indefinides.

Apreciacions finals sobre les dades de context

Sembla necessari, com a apunt final, fer unes apreciacions que permetin al lector valorar adequadament les últimes dades presentades.

Les dades sobre el context ens ofereixen informacions per contrastar els resultats dels estudis d'inserció de les universitats. Cal entendre-les com una ajuda a la comprensió dels diferents indicadors elaborats per a cada estudi d'inserció.

En tractar-se de dades de context, la seva utilitat és temporal: tenen valor per al moment de referència. Cal, doncs, un sistema continu d'indicadors de funcionament del mercat laboral com a marc d'enteniment de les dades particulars d'inserció.

- Encara que les taxes d'atur entre els joves en inserció no semblen tan dramàtiques com en èpoques anteriors, no podem amagar les importants diferències per àrees de coneixement: mentre les carreres tècniques, Ciències Socials i Ciències presenten

taxes d'atur molt baixes, les àrees de Ciències de l'Educació, Humanitats i Ciències de la Salut estan per sobre del percentatge mitjà del grup de referència.

- El creixement de l'oferta de persones titulades d'universitat produeix desajustos entre el desig dels titulats i la realitat d'un mercat laboral en contínua demanda d'increment formatiu. Les estadístiques a l'abast no donen una mesura d'aquests desajustos, potser un dels problemes més greus de la inserció laboral d'algunes àrees de coneixement.